Maktabgacha ta’lim tizimining rivojlanishida xalqaro tajriba, ta’lim metodlari hamda raqamli texnologiyalarning o‘rni

Abjalova Shahnoza Mamirovna
Jizzax viloyati Zarbdor tumani MMTB tasarrufidagi 2-DMTT tarbiyachisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta’lim tizimida sifatni oshirishning zamonaviy tendensiyalari, xususan innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ilg‘or pedagogik tajribalarni qo‘llash hamda pedagog kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini oshirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, maktabgacha ta’lim tizimining rivojlanishida xalqaro tajriba, zamonaviy ta’lim metodlari va raqamli texnologiyalarning o‘rni yoritiladi.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, innovatsiya, pedagogik texnologiya, kadrlar tayyorlash, ta’lim sifati, tajriba almashish.

Аннотация: В данной статье анализируются современные тенденции повышения качества дошкольного образования, в частности, внедрение инновационных технологий, использование передовых педагогических методов, а также подготовка и повышение квалификации педагогических кадров. Также освещается роль международного опыта, современных методов обучения и цифровых технологий в развитии системы дошкольного образования.

Ключевые слова: дошкольное образование, инновации, педагогические технологии, подготовка кадров, качество образования, обмен опытом.

Abstract: This article analyzes modern trends in improving the quality of preschool education, in particular, the introduction of innovative technologies, the use of advanced pedagogical practices, and the training and advanced training of pedagogical personnel. It also highlights the role of international experience, modern educational methods, and digital technologies in the development of the preschool education system.

Keywords: preschool education, innovation, pedagogical technology, personnel training, quality of education, exchange of experience.

Kirish. Zamonaviy dunyoda maktabgacha ta’lim tizimi inson kapitalini rivojlantirishning eng muhim poydevori sifatida e’tirof etilmoqda. Bola shaxsining intellektual, estetik va jismoniy jihatdan shakllanishida aynan maktabgacha yosh davri (3-7 yosh) hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Bugungi kunda O‘zbekistonda maktabgacha ta’lim tizimini tubdan isloh qilish, uning sifatini jahon standartlari darajasiga ko‘tarish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Ushbu maqsadga erishish esa xalqaro tajribani chuqur tahlil qilish, eng samarali zamonaviy metodlarni amaliyotga tatbiq etish va raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan oqilona foydalanishni taqozo etadi.Maktabgacha ta’lim tizimi jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Aynan shu bosqichda bolaning intellektual, ijtimoiy va psixologik rivojlanishining asoslari shakllanadi. Shu sababli maktabgacha ta’lim sifatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. So‘nggi yillarda maktabgacha ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish hamda kadrlar salohiyatini oshirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Mutaxassislarning fikricha, sifatli maktabgacha ta’lim bolalarning kelajakdagi ta’lim natijalariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi va jamiyat rivojiga xizmat qiladi. Jahonning yetakchi mamlakatlari tajribasi shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha ta’limda muvaffaqiyatga erishishning asosi bolaning erkinligi, o‘yin orqali o‘rganishi va individual qobiliyatlarini rag‘batlantirishga tayanadi.

Finlyandiya tajribasi: Fin maktabgacha ta’lim tizimida "o‘yin orqali ta’lim olish" (Play-based learning) tamoyili ustuvor hisoblanadi. Bolalarga 7 yoshgacha hech qanday majburiy akademik yuklama berilmaydi. Asosiy e’tibor ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish, tabiat bilan uyg‘unlikda yashash va mustaqil fikrlashga qaratiladi.

Janubiy Koreya tajribasi: Bu davlatda maktabgacha ta’limda raqamlashtirish va intellektual rivojlanish yuqori bosqichga ko‘tarilgan. "Nuri" milliy o‘quv dasturi orqali bolalarda milliy qadriyatlar va zamonaviy texnologik ko‘nikmalar integratsiyalashgan holda o‘rgatiladi.

Regjio Emiliya va Montessori yondashuvlari: G‘arb mamlakatlarida keng tarqalgan ushbu metodlar bolani ta’limning faol subyekti sifatida ko‘radi. Bola o‘zi qiziqqan muhitni mustaqil tadqiq qiladi, pedagog esa faqat yo‘naltiruvchi (fasilitator) vazifasini bajaradi.

Davlat dasturlaridan tashqari, xalqaro ta’lim makonida keng e’tirof etilgan muqobil pedagogik tizimlar — Mariya Montessori va Regjio Emiliya yondashuvlari ham ta’lim sifatini oshirishda muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Montessori tizimi "menga buni o‘zim bajarishga imkon ber" shiori ostida, maxsus tayyorlangan avtodidaktik muhitda bolaning sensor idrokini, mustaqilligini va qo‘l mayda motorikasini mukammal rivojlantirishga xizmat qiladi. Regjio Emiliya (Reggio Emilia) yondashuvi esa bolani "yuzta tilga ega bo‘lgan" tabiatan ijodkor shaxs deb hisoblab, uning o‘z fikrlari va kashfiyotlarini rasm, haykaltaroshlik, teatr va musiqiy harakatlar orqali erkin namoyon qilishi uchun loyihaviy muhit yaratadi. Ushbu tizimda xona va didaktik jihozlar "uchinchi tarbiyachi" vazifasini o‘taydi. Ilg‘or xalqaro tajribalarni ilmiy-pedagogik tahlil qilish natijasida milliy maktabgacha ta’lim tizimida sifatni oshirishning strategik yo‘nalishlari belgilab olindi. Birinchidan, milliy MTTlarda darslarni majburiy "maktab tipidagi" quruq mashg‘ulotlardan mutlaqo erkin o‘yin va sensor faoliyatga asoslangan loyihalarga o‘tkazish, mexanik yondashuvlardan voz kechish lozim. Ikkinchidan, Singapur tajribasi asosida amaldagi "Ilm yo‘li" dasturini oddiy robototexnika va amaliy-amaliy tajribalar elementlari bilan boyitgan holda har bir tashkilotda STEAM muhitini yaratish zarur. Uchinchidan, muassasalar faoliyati samaradorligini baholashda faqat qog‘ozbozlik va rasmiy hisobotlarga suyanish amaliyotidan voz kechib, xalqaro ECERS standartlari mezonlari asosida bolaning real rivojlanish dinamikasi va guruhdagi ruhiy-ijtimoiy qulaylik darajasini baholash tizimini joriy etish milliy pedagogika oldida turgan dolzarb vazifadir.

Bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy ta’lim jarayonida interaktiv metodlar, raqamli ta’lim resurslari, STEAM elementlari va loyihaviy ta’lim usullaridan foydalanish bolalarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.

Innovatsion yondashuvlar quyidagi yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi:

- raqamli ta’lim texnologiyalarini joriy etish;
- zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish;
- bolalarning individual rivojlanishiga yo‘naltirilgan ta’lim modeli;
- ota-ona va ta’lim muassasalari hamkorligini rivojlantirish.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, innovatsion texnologiyalar ta’lim jarayonini samarali tashkil etish, bolalarning ijodiy va mantiqiy fikrlashini rivojlantirish imkonini beradi.

An’anaviy, ya’ni yodlash va ko‘chirishga asoslangan ta’lim modellari zamonaviy bolalar psixologiyasiga mos kelmay qoldi. Bugungi kun talabi — **STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics)** yondashuvidir. STEAM ta’limi doirasida tayyorlov guruhi bolalari oddiy robototexnika elementlari, konstruktorlar, tabiat hodisalarini tajribalar orqali o‘rganadilar. Bu metodika bolada tahliliy fikrlash, muammolarni mustaqil hal qilish va jamoada ishlash ko‘nikmalarini erta yoshdan shakllantiradi.

Maktabgacha ta’lim tizimida sifatni oshirish uchun ilg‘or xalqaro tajribalarni o‘rganish muhim hisoblanadi. Rivojlangan davlatlar tajribasi maktabgacha ta’limda quyidagi yo‘nalishlar samarali ekanligini ko‘rsatadi:

- bolaga yo‘naltirilgan ta’lim modeli;
- kichik guruhlarda ta’lim tashkil etish;
- pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanish tizimi;
- innovatsion o‘quv dasturlarini qo‘llash.

Xususan, ayrim mamlakatlarda maktabgacha ta’lim muassasalarida bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan metodlar keng qo‘llaniladi. Bunday tajribalarni milliy ta’lim tizimiga moslashtirish ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Pedagog kadrlar tayyorlash va malakasini oshirish. Maktabgacha ta’lim sifatini ta’minlashda pedagog kadrlarning professional tayyorgarligi muhim rol o‘ynaydi. Pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Bugungi kunda pedagog kadrlar tayyorlash tizimida quyidagi yo‘nalishlar ustuvor hisoblanadi:

- pedagoglarning malakasini muntazam oshirib borish;
- innovatsion pedagogik texnologiyalarni o‘rgatish;
- ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish;
- xalqaro tajribalarni o‘rganish.

Mutaxassislarning ta’kidlashicha, pedagog kadrlarning salohiyatini oshirish maktabgacha ta’lim tizimining barqaror rivojlanishida muhim omil hisoblanadi.

Maktabgacha ta’lim tizimining rivojlanish istiqbollari. Kelajakda maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilishi zarur:

- ta’lim jarayonini raqamlashtirish;
- innovatsion o‘quv dasturlarini joriy etish;
- pedagog kadrlarning kasbiy rivojlanish tizimini takomillashtirish;
- xalqaro hamkorlikni kengaytirish.

Shuningdek, ta’lim muassasalari infratuzilmasini rivojlantirish va zamonaviy o‘quv-metodik materiallar bilan ta’minlash ham muhim ahamiyatga ega.

Maktabgacha ta’lim sifatini oshirish jamiyatning barqaror rivojlanishini ta’minlovchi muhim omillardan biridir. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ilg‘or pedagogik tajribalarni qo‘llash hamda pedagog kadrlarni tayyorlash tizimini takomillashtirish ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois maktabgacha ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlar, tajriba almashish va pedagog kadrlarning kasbiy salohiyatini rivojlantirish kelajakdagi ustuvor vazifalardan biri bo‘lib qoladi. Maktabgacha ta’lim tizimini tubdan takomillashtirish xalqaro andozalarni ko‘r-ko‘rona nusxalashni emas, balki ularni milliy qadriyat va metodikalarimizga ijodiy integratsiya qilishni talab etadi. Finlyandiyaning erkin o‘yin metodikasi, STEAM yondashuvi hamda raqamli texnologiyalarning multimediaviy imkoniyatlarini uyg‘unlashtirgan holda yangi didaktik modellarni yaratish zamonaviy o‘zbek maktabgacha ta’limining istiqbolini belgilaydi. Bu orqali biz maktab ta’limiga har tomonlama yetuk, kreativ va raqamli dunyoga moslashgan yangi avlodni tayyorlab bera olamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2019–2030 yillarda rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent, 2019.
2. Grosheva I.B., Mirziyoyeva Sh.Sh., Tashmuhammedova F.B. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ta’lim dasturlarini ishlab chiqish. – Toshkent, 2020.
3. Mamadiyeva Sh.X. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ta’lim sifatini oshirish yo‘llari. – 2023.
4. UNICEF. Sifatli maktabgacha ta’lim – bolalar barkamol hayotining boshlanishi. – 2024.

5. Jumaboyeva M., Saydullayeva X. O‘zbekistonda maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish: muammolar va istiqbollar. – 2024.
6. Maktabgacha ta’lim tizimida global innovatsiyalar va milliy ta’lim strategiyalari. – 2025.
7. Erly Childhood Environment Rating Scale (ECERS) official methodology. Frank Porter Graham Child Development Institute. URL: unc.edu
8. Early Childhood Education and Care Curriculum Guidelines in Finland. Finnish National Agency for Education (OPH). URL: oph.fi
9. Nurturing Early Learners (NEL) Framework and STEAM Integration. Ministry of Education Singapore. URL: moe.gov.sg
10."Nuri" National Curriculum and Child Care Research. Korea Institute of Child Care and Education (KICCE). URL: kicce.re.kr
11. Montessori Pedagogical Research and Training Resources. Association Montessori Internationale (AMI). URL: https://montessori-ami.org

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING